

Монополистік нарық

Орындаған: Улыбаева Жанар
Абен Назерке
(ЛОГИСТИКА)

Тексерген: Дуламбаева Р.Т.

Мазмұны:

- Қарастырылатын сұрақтар
- Сұрақтарға жауаптар
- Тақырыпты бекітуге арналған викторина
- Есеп және тест
- Қолданылған әдебиеттер тізімі

Сұрақтар:

- Монополия жағдайындағы нарық
- Монополистің жиынтық түсімін максималдау
- Сұраныс икемділігінің бағалық ролі
- Монополистің әрекеті
- Бағалық дискриминация және нарықты саралау

Монополия жағдайындағы нарық

- ▣ **Монополия** - өндірісті, сауданы және қызметтердің басқа да түрлерін жүргізу үшін **жеке тұлғаға**, белгілі бір адамдар тобына немесе мемлекетке **берілетін ерекше құқық**
- ▣ Басқаша сөзбен, **монополия – бұл “жалғыз сатушының нарығы”**

Монополия: жабық, табиғи және ашық

Табиғи: белгілі бір өнімнің көлемін бір фирманың өндіруі көп фирманың өндіруінен арзанырақ шығуы

Жабық: құқықтық шектеулермен бәсекелестіктен қорғалады

Ашық: бәсекелестіктен қорғаныс жоқ

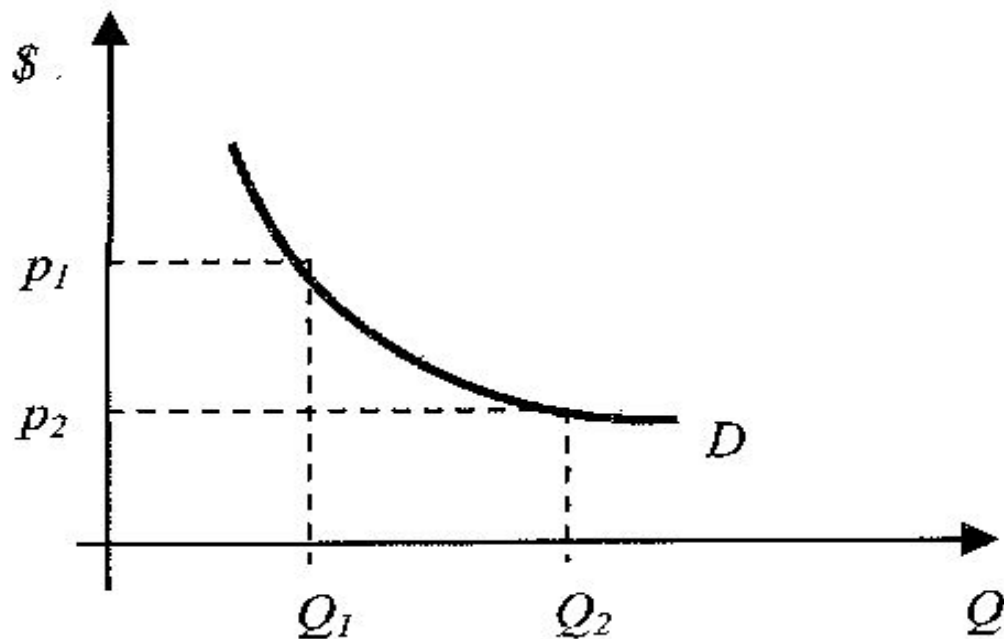

■ **Монополист** - үлкен компания немесе бірнеше компаниялар жиынтығы

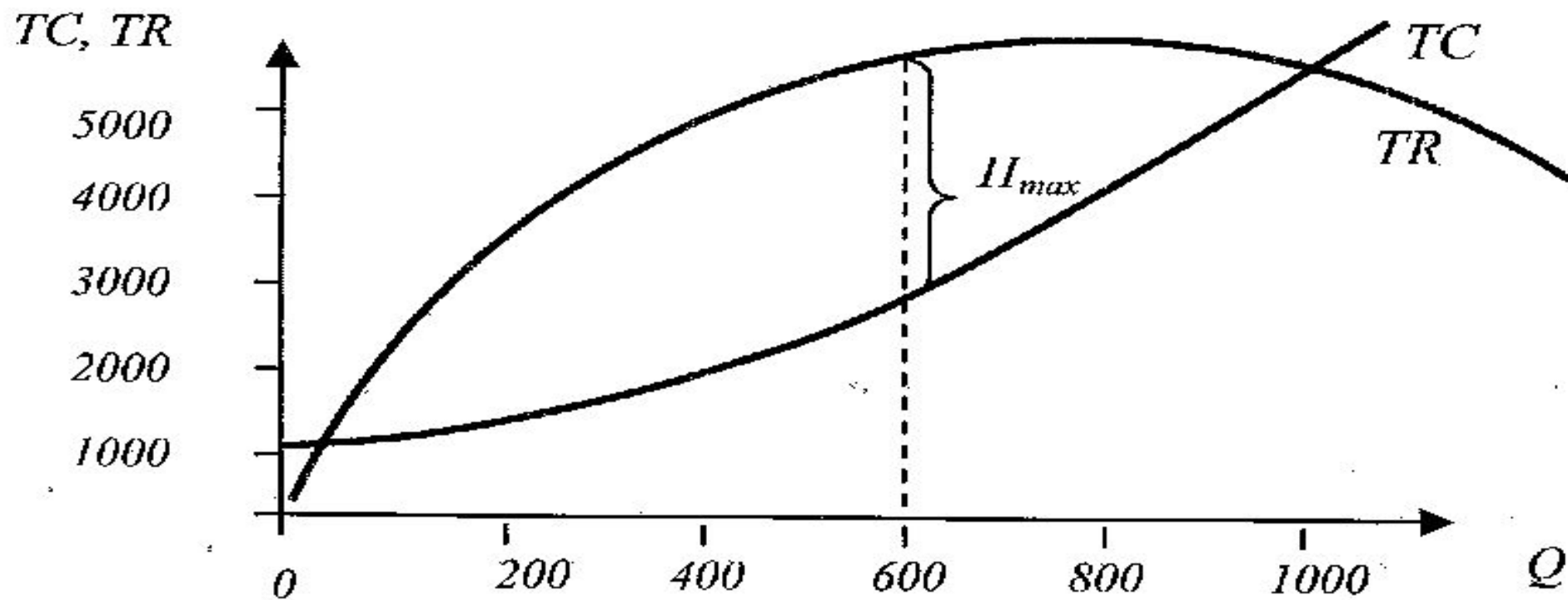

Монополия болу үшін керек шарттар:

- Нарық секторына кіру бөгеті болуы (экономикалық, өндіріс масштабының тиімділігі, **жасанды**, патенттер, лицензиялар)
- Фирма монополия болады, егер өзінің тауарға деген бағасын өзгерте алса (сұраныс қисығы нарықтық күштің арқасында еңкіш болып келеді – D сұраныс қисығы)

P	Q	TR	TC	Π
15	0	0	1000	-1000
13	200	2600	1900	700
11	400	4400	2500	1900
9	600	5400	3000	2400
7	800	5600	3800	1800
5	1000	5000	5300	-300

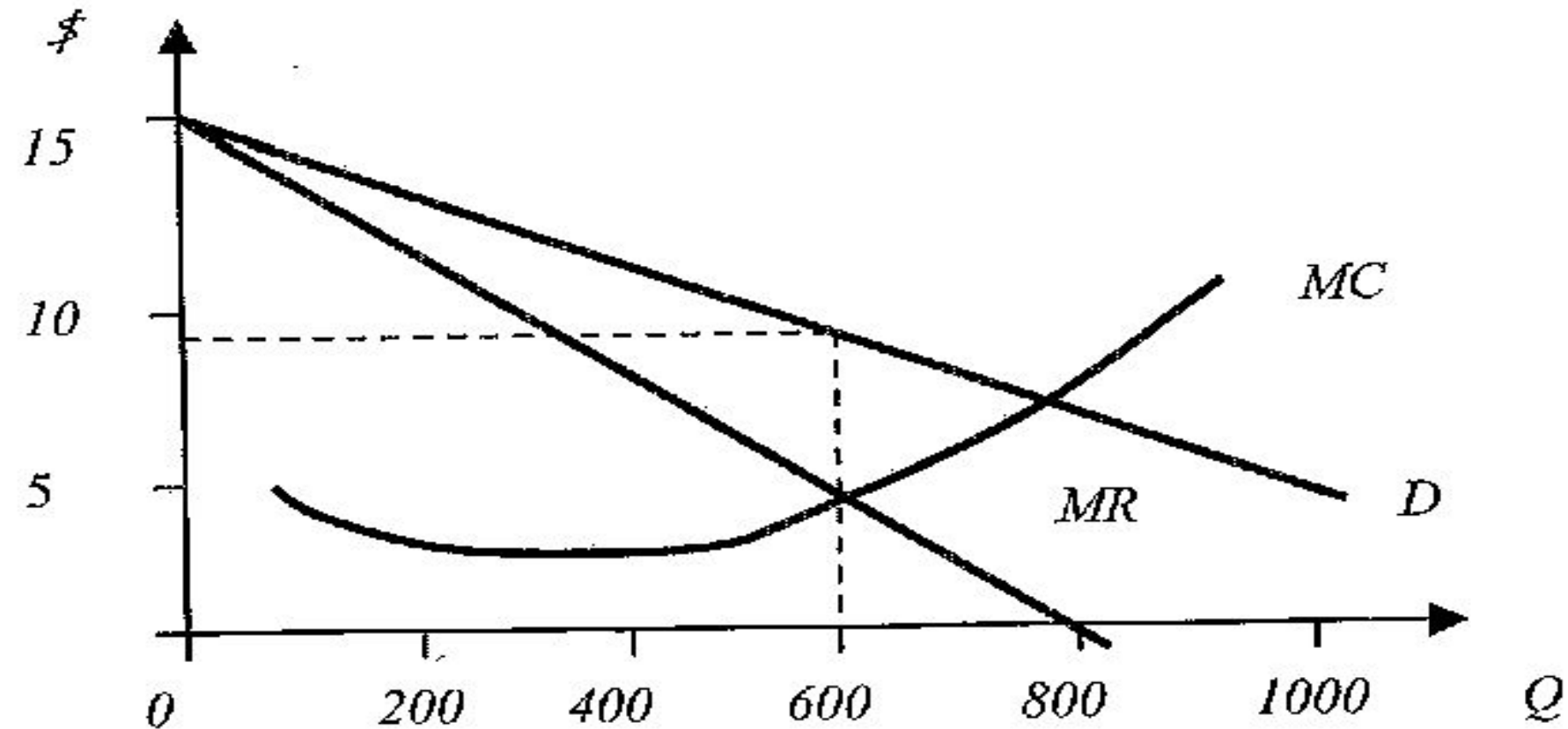

- Монополист бағаны өзі қоя алады, бірақ жоғары баға қоя алмайды
- Сбебісұраныс аз болады
- Кесте арқылы жалпы шығын мен жалпы табысты және пайданы таба аламыз, сол арқылы сұраныс D қисығын көрсетеміз
- **$MR = \Delta TR / \Delta Q$**

Шектік көрсеткіштер:

P	Q	TR	TC	П	MR	MC
15	0	0	1000	-1000		
13	200	2600	1900	700	13	4,5
11	400	4400	2500	1900	9	3
9	600	5400	3000	2400	5	2,5
7	800	5600	3800	1800	1	4
5	1000	5000	5300	-300	-3	7,5

- $MC = \Delta TC / \Delta Q$
- MR & MC кестеде тізбек арасында жазылған, себебі олар екі көршілес тізбектен есептеледі

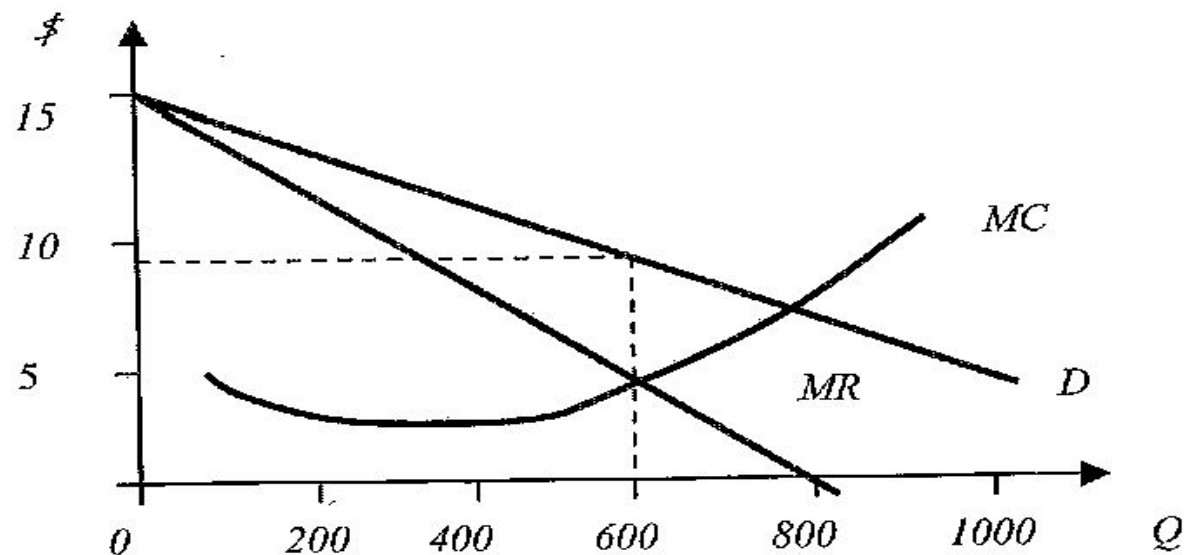
- MR & MC қисықтары шектеседі $Q = 600$ болғанда және фирма пайдасы максималды боолғанда. Соған байланысты сұраныс D $p = 9$ сатылады

Монополистің жиынтық түсімін максималдау

- Алдындағы мысалдағы шектік пайда мен шектік шығын тауар шығару көлеміне сәйкес пайда содан максималды. $\Pi = TR - TC$ – өндіріс көлемінің функциясы болып табылады. Ол максимумға жету үшін нольге теңестірілуі және туындысы болу қажет:
 - $\Pi' = TR' - TC' = 0$
 - $MR = MC$

- Демек, өндіріс көлемінің оптималды көлемін болуына шарт ол – фирманың шектік табысы оның шектік шығынына тең болу керек, Q^* нүктесінде MR мен MC қиылысуы қажет
- $Q < Q^* = MR > MC$, $\Pi' = MR - MC > 0$
- $Q > Q^* = MR < MC$, $\Pi' = MR - MC < 0$

Сұраныс икемділігінің бағалық ролі

- ▶ Ортақ кіріс: $TR=p*Q$
Формула:

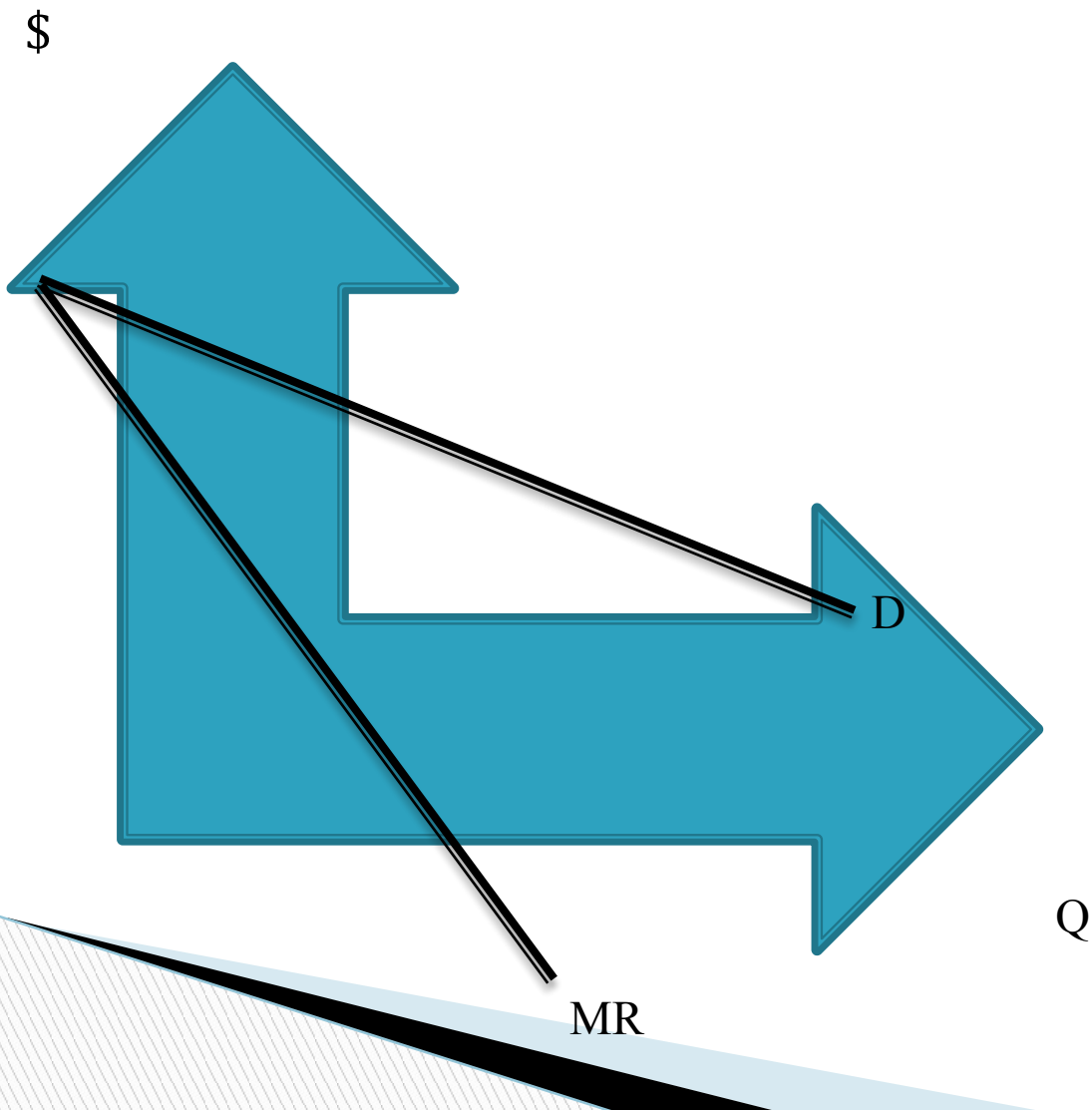
$$MR = \frac{d(TR)}{dQ} = p + Q \frac{dp}{dQ} = p \left(1 + \frac{Q}{p} \cdot \frac{dp}{dQ} \right) = p \left[1 + \frac{1}{\frac{p}{Q} \cdot \frac{dQ}{dp}} \right]$$

- ▶ $\frac{p}{Q} \cdot \frac{dQ}{dp}$ - баға бойынша сұраныс икемділігі болып табылады, демек E_p

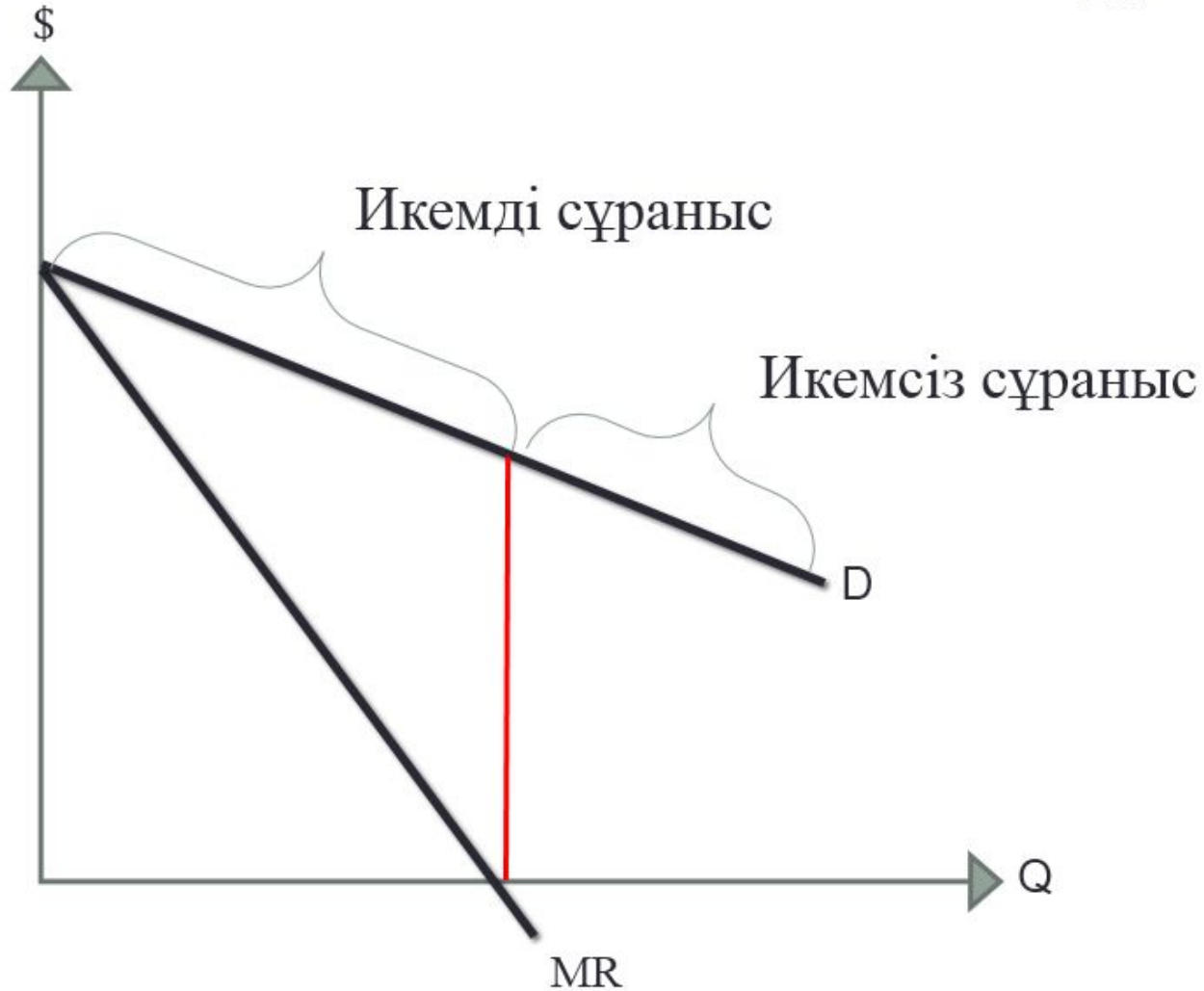
- ▶ $MR = p \left(1 + \frac{1}{E_p} \right)$

□ Шекті кіріс пен қисық сұраныстың өзара орналасуы

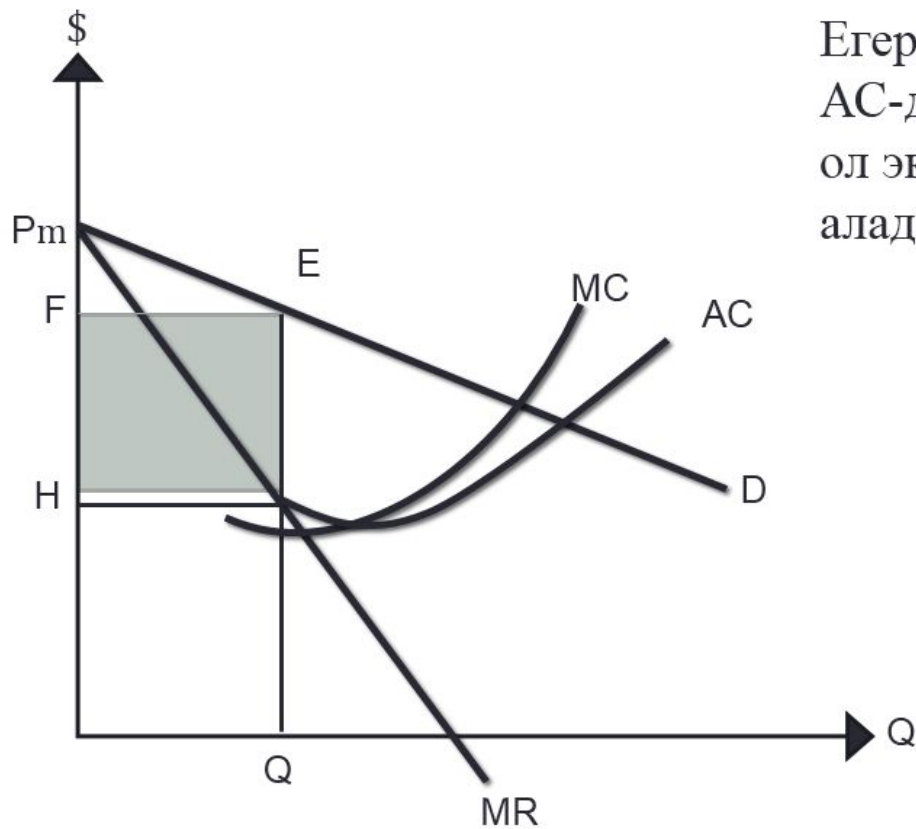

Икемді және икемсіз сұраны

Монополистің әрекеті

Монополистің пайдасы

Егер монополистің бағасы АС-дан жоғары болса, онда ол экономикалық пайданы алады

Кез-келген фирма немесе монополист өзінің тауарының бағасына әсерін тигізсе, онда ол нақты экономикалық билікке ие болады

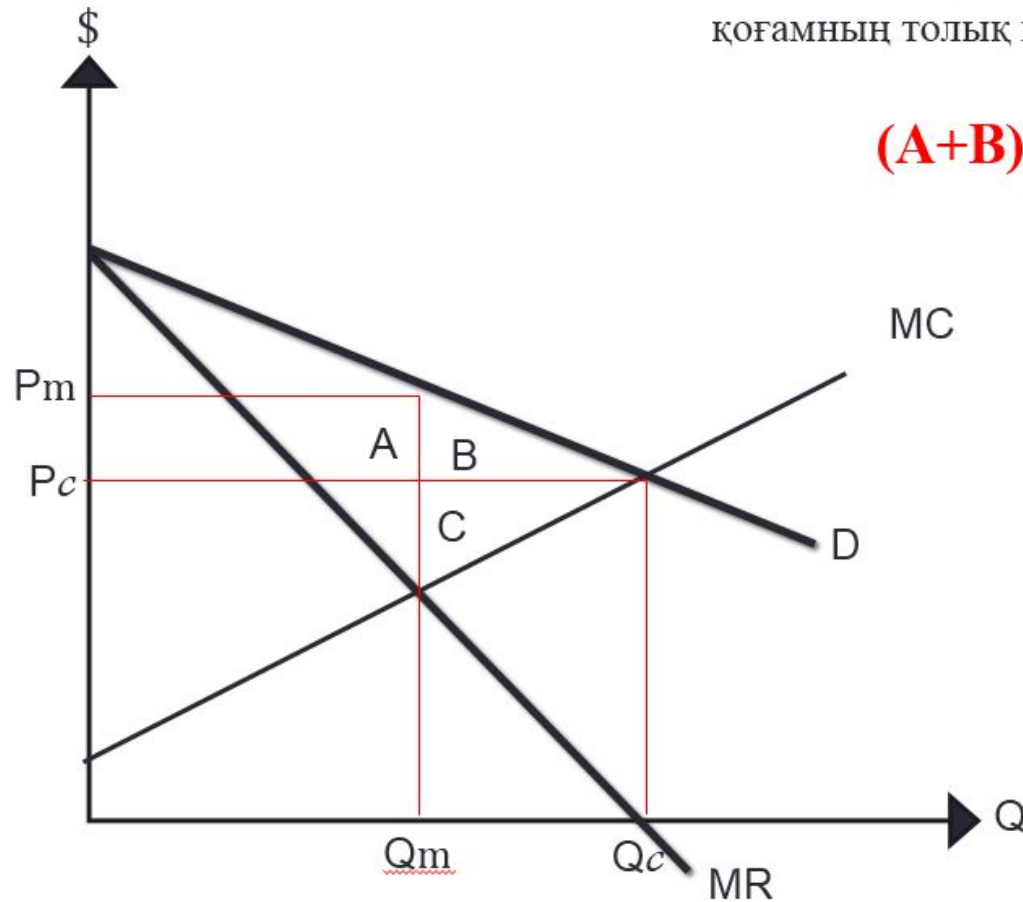
Лернер формуласы:

$$\lambda = \frac{p - MC}{p}$$

Монополияның қоғамдық шығындары

Монополизация нарығынын кесірінен қоғамның толық ұшырысы(шығыны):

$$(A+B)-(A-C)=(B+C)$$

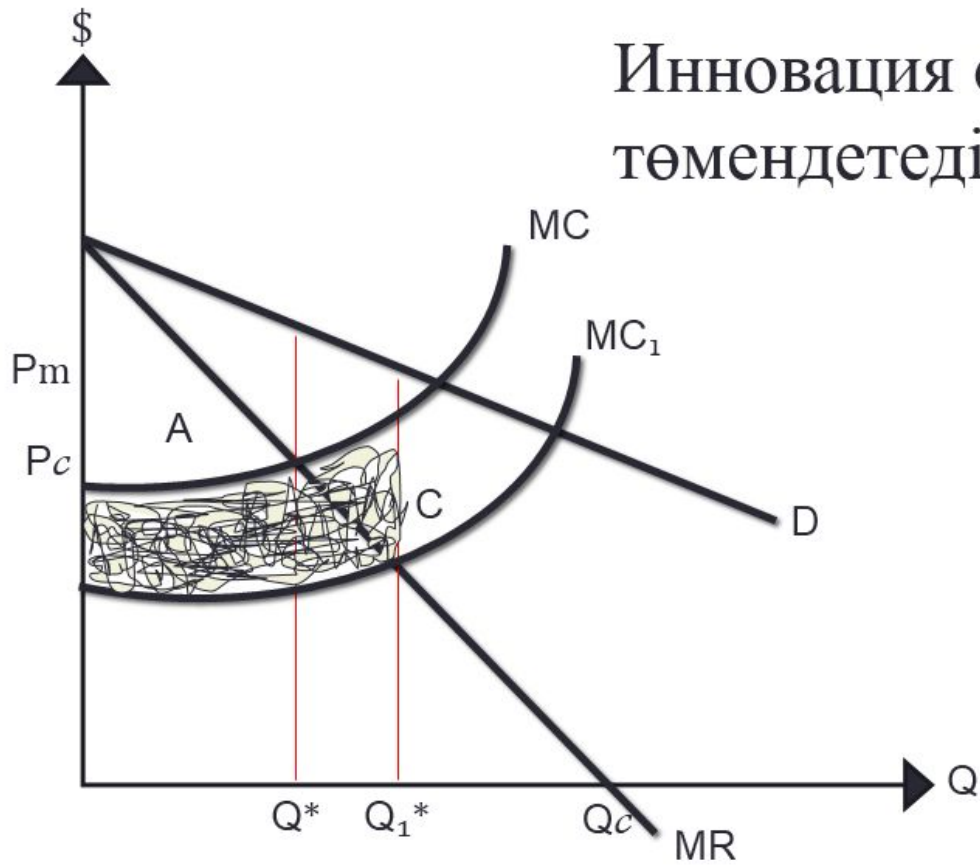
Егер монополия үшін p бағаны P_m -ге алмастырсақ онда:

$$\lambda = -\frac{1}{E_p}$$

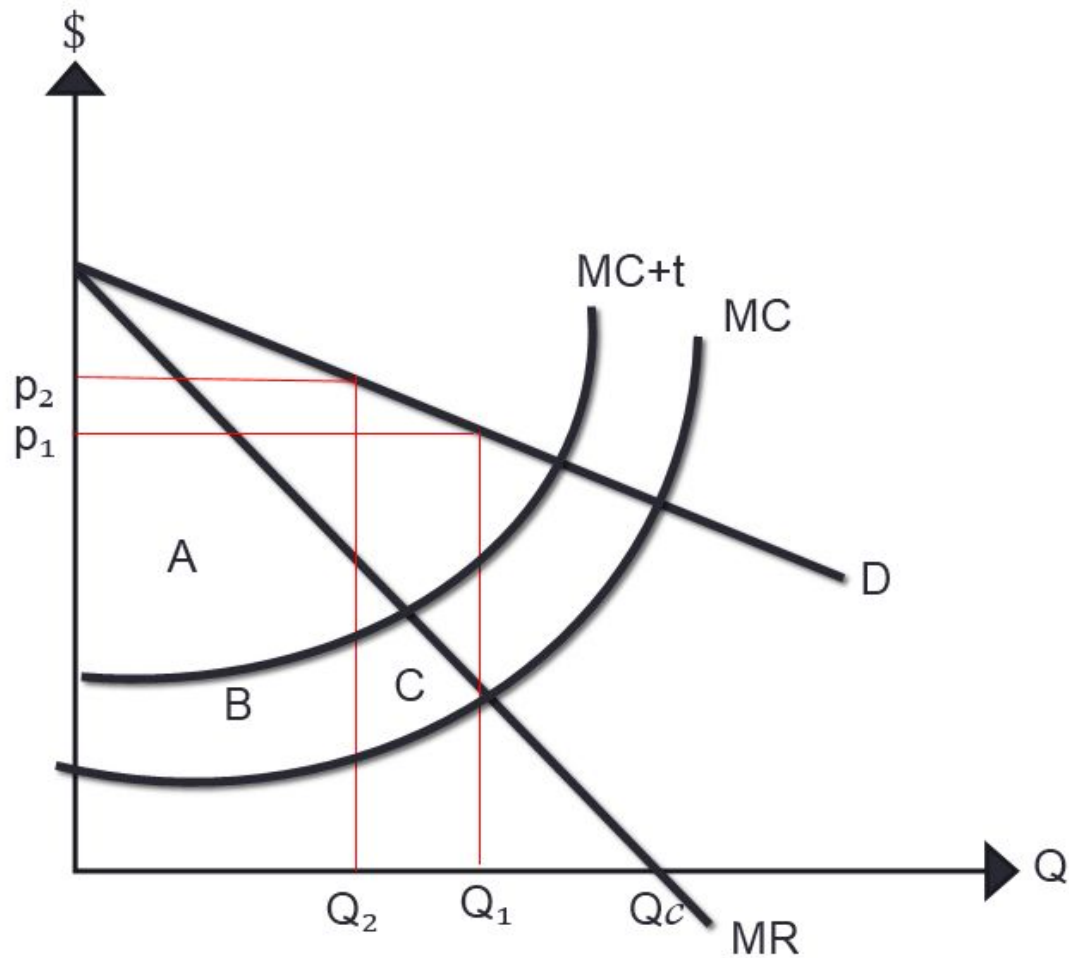
Неғұрлым сұраныс икемді болса, соғұрлым монопольдық билікке азырақ ие болады. Қарсылас нарық қоғам жеңісіне көбірек ие болады

Инновация

Инновация өнім шығындарын төмендетеді

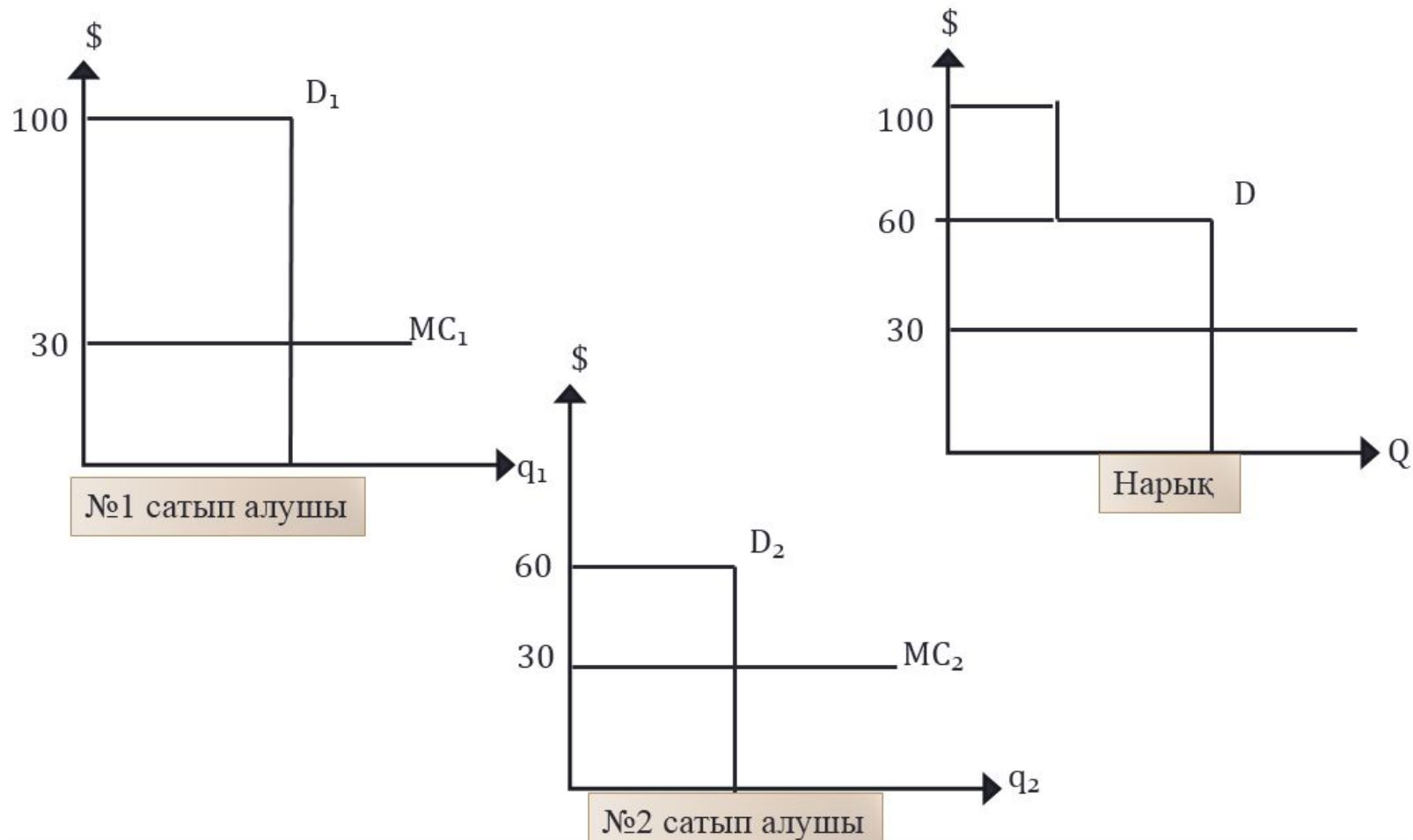
Монополистің тауарына салық

Бағалық дискриминация және нарықты саралау

- Бағалық дискриминация дегеніміз әр түрлі сатып алушылардың бір тауарды немесе қызмет көрсетуді әр түрлі бағада сатуды айтамыз
- Бағалық дискриминацияны іске асыру үшін фирма сатып алушының қанша ақша төлей алатынын анықтау қабілеті болу керек, ал сатып алушылар сатып алынған тауарды басқа сатып алушыларға беріп жібермеу керек

Бағалық дискриминация

Тақырыпты бекітуге арналған ВИКТОРИНА

- Неге сұраныс қисығы монополиялық фирманың өкіміне жағымсыз иілуі болады? Сұраныс қисығы серпілісі 1-ге тең болғанда MR неге тең. Жауапты түсіндіріңіз
- Неге MR қисығы абсцисса осын осы жолының қиылысының D қисығының қиып өтетін жерінен алған қашықтығын ортасынан қияды?
- Неге монополияның қисық ұсынысы болмайды?
- Ұзақ мерзімдегі кезеңде монополияның пайда болуында қандай факторды маңызды деп қарастыруға болады?
- Монополиялық өкімет мықты болса пайда көп болады деген тұжырым қаншалықты дұрыс деп санайсыз?

Есеп: ситуациалық есептер

- А – «Джеральдс» компаниясы рыноктағы монополист. Өндірістегі толық шығын функциясы: $ТС=2+10$ бір айдағы өндіріс көлемі. Бағаның қандай деңгейінде компанияның пайдасы максималды болады, егер рыноктік сұраныстың серпілісі сол нүктеде 6-ға тең болса.
- Ә - Монополист сигарет шығарады дейік, оның әр қорапшасы бағасы 45 теңге болсын. Сигаретке сұраныс серпілісі – 3, фирма өз пайдасын максимизациялайды. Шектеулі табыстың деңгейін M және монополистің шектеулі шығынын табыңыздар.

□ **Б** - Өндіріс саласында шығару көлемі 2,3,5,10 және 20% жалпы өндірістен алынған өндіріс көлемдері бар бес фирма жұмыс істейді. Қалған өнім сатуы 1%-дан аспайтын кіші фирмаларда шығарылады. Қажетті есептеулер жасаңыз, соның негізінде өндіріс саласының монополизациялау дәрежесіне қорытынды жасаңыз.

Тест

- **1.Монополиялық нарық сипаттамасы:**
 - А.кірудің еркіндігі;
 - В.шығудың еркіндігі;
 - Г.кіруді блокировкалау;
 - Д.өнімді дифференциациялау.
- **2.Монополистің таза бәсекелік кәсіпорыннан айырмашылығы қандай ісімен анықталады:**
 - А.өндіріс шығынын азайту;
 - В.шектеулі табыс және шектеулі шығын тең болғанда пайданы максимизациялайды;
 - Г.экономикалық пайда алу;
 - Д.максималды пайда алуды қамтамасыз ететін баға және шығару көлемінің комбинациясын таңдау.

- **3. Сату көлемінің өсуіне қарай монополияның шекті табысы қалай өзгертінін табыңыздар?**
- А. өседі;
- В. бағаға қарағанда баяу қысқарады;
- Г. бағадан тез қысқарады;
- Д. өзгеріссіз қалады.
- **4. Қай жағдайға байланысты монополист бағаны төмендету арқылы өз пайдасын максимизациялайды:**
- А. сұраныстың азаюынан;
- В. шектеулі қайтарым көбеюінен;
- Г. сату көлемінің көбеюінен;
- Д. ілеспелі тауарлардың бағасының төмендеуінен.

□ 5. Монополист ұзақ мерзім кезеңінде экономикалық пайда ала ма екенін көрсетіңіз:

- А.иә, ол өнімнің шығару көлемін анықтайды, бұл жағдайда шектеулі табыс шектеулі шығыннан жоғары;
- В.иә, егер оған басқа кәсіпорынның өндіріс аласына кіруге мүмкіншілік жасалса;
- Г.жоқ, себебі оның орташа жалпы шығыны міндетті түрде тауардың бағасымен теңеледі;
- Д.жоқ, себебі мүмкіншілігі шектеулі табыс пен шектеулі шығынның теңелуіне жағдай жасай алмайды.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

- М.Айдарханов, С.Жұмашбекова
«Микроэкономика»
- Ғаламтор ақпараттары

Назарларыңызға рахмет 😊

